

Legidősebb Vargyasi báró Daniel Gábor.

1824—1915.

Az ószövetség patriárkáinak tiszteletet parancsoló korában, végig élénk szellemmel, nemes, érdeklődő, jó szívvvel megáldva, a folyó év februárius 6-án örök álomra hunyla le szemét vargyasi legidősebb báró *Daniel* Gábor, egyházunk tiszteletbeli főgondnoka, az erdélyi főúri világ Nestora.

Kilencvenegy évet élt. Már a második Daniel báró több mint félezer éves nagymultú családjából, akinek életét ily hosszúra nyújtotta a Gondviselés. Mintha neki és nekünk jutalmul adta volna e hosszú életet. Neki azért, hogy szerető, buzgó és munkás lelkével módjában legyen sokáig és sokat cselekedni; övéinek, nekünk és a köznek azért, hogy hosszasan állhasson előttünk követésre méltó szép élete s láthassuk, hogy az a letűnt küzdelmes kor, melyben ő gyermek- és ifjúkorát élte, mily nemes, jó és munkás egyéniséget, milyen kiváló, értékes jellemet tudott nevelni számunkra benne.

Gyermekkorában három évig Berde Mózsza volt a nevelője. Önállóságra, munkásságra és takarékoszágra kívánta szoktatni, mert azt tartotta, hogy e három tulajdonság úrrá teszi az embert mások felett. A gyakorlat a gyermek lelkébe véste ezeket az életelveket s ő abban a korban lett férfiúvá, amely azt tartotta, hogy annyit érünk, amennyit megérdemlünk. Nemesak ismerte, hanem holtig követte is ifjan megtanult vezérelveit s utolsó napjaiig dolgozott családjáért, egyházáért és hazájáért.

Hosszú és szép élete gazdag volt eredményekben. Családjában, egyházában, a tudományban és irodalomban, a közpályákon és a társadalomban mindenütt alkotások maradtak utána, melyek túléltek földi életét s megőrzik emlékezetét.

Báró Daniel Gábor tulajdonképpen huszonnégy éves korától kezdve jutott az élet nehezebb feladatai elé. Midőn édesatyja, N. Daniel Elek királyi táblai elnök 1848 márciusában meghalt, a családfenntartás gondja mint egyetlen fiúra, reá nehezült. Édesatyja előkelő nagyr volt, aki reprezentáló állásának és családja társadalmi helyzetének megfelelő fényvel szerepelt; de éppen állása miatt távol élt birtokaitól. Fia csak az ő halálakor láthatta tisztán az ebből következő helyzetet s akkor érezte, hogy reá a családi vagyon rendbehozásának mekkora feladatai maradtak. És az ifjú emberre, aki az élet kezdetén állott, addigi tisztviselői munkaköre helyett egyszerre egy nagy gazdaság vezetésének összes gondjai és terhei zúdultak. Azonban erős akarata és kitartása minden bajjal megbirkózott. Nehány év alatt vagyonát nemcsak tisztázta, hanem úrbéri kárpótlásaival megkészserezte s br. *Rauber* Máriával 1853-ban kötött házassága révén a régi Daniel birtokok nagyrészét ismét a családja kezében tudta egyesíteni.

Nejével, ennek 1887 szeptember 15-én történt haláláig, élt mintaszerű boldog családi életet. Azok közé tartozott, akik először a saját dolgukat szeretik jól rendbehozni, hogy ennek alapján és ezután annál jobban és többet használhassanak a köznek. Házasságának tiz első évét túlnyomólag családja ügyei rendezésének szentelte. Ez az idő éppen a szabadságharcunkat követő abszolutizmus első évtizedére esett, amikor a magyarság értékeiből a viszonyok folytán amugy sem találhattak a közpályákon kellő elhelyezkedést. Daniel Gábor sem vállalt hivatalt s midőn az erdővidéki alkirálybírótságot alig hat hétre mégis reá ruházták, úgy viselte mint a keresztet. Terű volt neki, de hordozta, mert megválthatta magát vele attól a zaklatástól, melylyel 1848-i segédkormánybiztossága miatt az elnyomó hatalom illette.

Igazi közszereplése az alkotmányos élet hajnalhasadásával kezdődött. Így lett 1861-ben Udvarhelyszék ideiglenes főkirálybírája, majd 1863-ban követe, 1865-ben ismét főkirálybírája. Ebben az állásában találta a kiegészítés s ezt viselte a megyék 1876-i országos újrászervezéséig. Ekkor Udvarhely megye legelső főispánjává nevezték ki s ezt a méltóságot viselte 1891-ben történt nyugalombavonulásáig. Arra a közbecsülésre, amely körül vette, jellemző, hogy az Ugron Gábor, Bartha Miklós és Orbán Balázs vármegyéje Daniel Gábor negyedszázados főtisztségét pártkülönbség nélkül megünnepelte.

Főkirálybíróága és főispánysága idejére esnek közszereplésének legkiemelkedőbb és legmaradandóbb alkotásai. Ekkor kezdeményezte a székelyudvarhelyi főreáliskolát. Ugyanott lehetővé tette és kivitte a kórház fölépítését, segített a Mária Valéria kisdedovóda felállításában s közreműködésével létesült Székelykeresztúron az állami tanítóképző. Évekig nagy sikerrel munkálkodott az udvarhelymegyei gazdasági egyesület, a háziipari egyesület, megyei takarékpénztár vezetésében s kiváló része volt a héjasfalva—székelyudvarhelyi vasút és a Székely Nemzeti Múzeum létrehozásában.

Családjában hagyományos volt a tudomány és irodalom ápolása. Egyik Daniel Bethlen Gábor fejedelem öcsésével évekig tanult külföldön. Br. Daniel István értékes önéletrajzán kívül számos könyvet írt. Családja szelleme és hagyománya ábredt újra és élt br. Daniel Gáborban is a tudomány és irodalom holtig tartó ápolásában és szeretetében.

Már 1860-ban kiadta Thaly Kálmánnal a családja levéltárából a Történelmi Kalászkodat, melyben Petrichovich-Horváth Kozma önéletrajza köztörténeti szempontokon kívül unitárius emléknék is különösen becses. Főispányságától visszavonulva ismét az irodalom felé fordult s 1894-ben hatalmas kötet oklevéltárral állított emléket nemzetsége múltjának, majd a milleniumra egy értékes kötetben megírta családja történetét. E kiadványait és művét kétszer is kiegészítette pótlásokkal s végül 1913-ban ismét egész kötet oklevéltárban bocsátotta közre a

családja történetéhez újabban összegyűjtött anyagot. Munkássága és áldozatkészsége elismeréséül a Magyar Történelmi Társulat és a Magyar Genealogiai és Heraldikai Társaság választmányi tagsággal tisztelte meg.

Kiadott művein kívül több kötet kézírata maradt hátra. Munkakedvére és akaraterejére jellemző, hogy már 90 évet betöltve, elhomályosult szemekkel, gyakran sajátkezűleg írt leveleket s csak félévvel ezelőtt igen érdekes visszaemlékezéseket foglalt írásba, br. Eötvös József székelyföldi látogatásáról.

Életének és tevékenységének nagy részét foglalta le egyházunk érdekében végzett buzgó munkássága. Mindig erős, lelkes, jó unitárius volt s büszke volt arra, hogy családja egyházunknak az 1718-i újjászervezés óta négy jeles főgondnokot adott. Egyházi főtanácsunknak 1846 óta, tehát csaknem 70 évig volt választott tagja. Az udvarhelyi egyházkörnek 1861-től évekig, majd 1870-ben székelykereszturi gimnáziumunknak lett felügyelő gondnoka. Végül 1876-ban az árkosi zsinat egyházunk főgondnokának választotta. E tisztét 19 évig viselte. Ekkor lemondása után választotta őt egyházunk érdemei elismeréséül örökös tiszteletbeli főgondnokává. Ezen a tétlen teljesített önzetlen munkássága is hozzájárult más érdemein kívül ahhoz, hogy királyunk őt és utódait a magyar bárói méltóságra emelte. Nyugalomba vonulása után épen úgy érdeklődött minden egyházi ügy iránt, mint tényleges főgondnoksága idején. Nem rég a készülő egyházközségi monográfiáink ügyében fejtette ki egy terjedelmes levélben értékes nézeteit.

Egyházi működésébe is bevitte szive jóságát, modora kedvességét, nemes egyénisége varázsát. Tisztelet és szeretet környezte őt köztünk életében. Tisztelet, hála és szeretet fogja őrizni emlékét érdemeiért mindenkorra ezután is, hogy elköltözött nagy elődeihez soraink éléről.

Kellemen Lajos.

IRODALOM.

Petőfis „Wolken“. Von Prof. Abel von Barabás. Különlenyomat az „Ungarische Rundschau“-ból.

Petőfinek ez a lírai ciklusa 66 költeményből áll. 1846-ban Emich Gusztáv adta ki először. Később felvették Petőfi összes költeményeinek kiadásába, de cím nélkül s a közönség emlékezetéből eltűnt a Felhők tudata. Az irodalomtörténet sem fordított rá figyelmet, míg Meltzl Hugó 1882-ben németre s Cassone 1891-ben olaszra nem fordította. E lírai költemények filozófiai becsét Németországban fedezték fel s azóta Petőfi a filozófiai költészetben is jelentékeny helyet foglal el. A Felhők fenséges világnézetet nyújt a bölcsőtől a koporsóig s miként Goethe a Faustban, Petőfi is érinti az élet legfontosabb kérdéseit. Sokan Schopenhauer hatását keresték e költeményekben, de tudjuk Petőfiről, hogy nem ismerte a nagy német pessimistát. Nietzsche azonban nagy hatással voltak a Felhők s egy költeményt meg is zenésített. A szorgalmas szerzőnek ez a tanulmánya az első kísérlet arra, hogy a Felhők eszmemenetét összefüggésében előadja. Elismerés illeti azért, hogy irodalmunk jeleseit külföldi lapokban és folyóiratokban ismerteti s most a magyar tud. akadémia kiadásában megjelenő szemlében Petőfinek ezt a lírai filozófiai gondolat-töredékét oly nagy szeretettel interpretálja.

Ütő Lajos, „Az Úr így akarta“. Regény. Küküllődombó. 1914. A nazarénus hitet vallók vallási eszmekörében mozog Egy néhány valószínűtlen alak még valószínűtlenebb szerelmi története. Az alkoholizmus hatása egy megrázónak gondolt, de csak kétkedést szülő eset szemléletes rajzában. Stílusa elég jó, gördülékeny. De az írónak még nagyon sokat kell tanulnia, látnia, tapasztalnia, míg irodalmi mértékkel mérve elfogadhatót tud produkálni. Sok jel mutat arra, hogy idővel magasabb igényeknek is meg fog felelni.

A Teológiai Szaklap a folyó évvel új szerkesztőt kapott dr. Szelényi Ödön pozsonyi teol. akad. tanár személyében. Az új szerkesztő kiváló egyénisége, tudományos képzettsége biztosíték arra, hogy ez a folyóirat feladatát a jövőben még kiválóbb eredménnyel fogja munkálni. Az új szerkesztő beköszöntője minden elismerésre méltó. Vezető gondolata a tudományos vizsgálat szabadságának feltétlen tisztelete. E gondolatából következik, hogy hivatását nem készen kapott tételek igazolásában látja, hanem a kritikát mind a tan, mind a gyakorlati munkásság mezején szabadon érvényesíteni törekszik. Nem tagadjuk, nekünk különösen rokonszenves ez a program, valamint az a sajátos feladatul kitűzött törekvés is, hogy kiváló figyelmet igyekeznek fordítani a magyar teológiai irodalomra, annak történetére és a fejlődés különböző irányaira. Ha e kutatást nem az egymást ítéles, hanem az egymást megértés békés szelleme fogja irányítani, akkor hisszük, hogy Isten áldása lesz a szerkesztő nemes törekvésén. Sikert kívánunk az új szerkesztőnek eszményi programja megvalósításában.